

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Eurooppalainen velkakriisi vakaussopimuksen näkökulmasta

Jaatinen, Janne

2012 Laurea Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Eurooppalainen velkakriisi vakaussopimuksen näkökulmasta

Jaatinen Janne
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2012

Janne Jaatinen

Eurooppalainen velkakriisi vakaussopimuksen näkökulmasta

Vuosi 2012 Sivumäärä 32

Opinnäytetyö on kriittinen tutkielma. Opinnäytetyön pääongelmat ovat vakaus -ja kasvusopimuksen vaikutukset yksittäisen jäsenmaan toimintaedellytyksiin ja rahapolitiikan ja talouspolitiikan yhteistyö nykyisessä järjestelmässä. Tutkielman taustatukena on taloustieteellinen ja kansantaloustieteellinen kirjallisuus.

Vakaus -ja kasvusopimus on osa Maastrichtissa 1992 tehtyä Euroopan Unionin jäsenmaiden välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on kansallisen budjettikurin kautta turvata euroalueen vakautta ja ennalta estää julkisten talouksien velkaantumista. Vakaus -ja kasvusopimuksen keskeisimpiä asioita on asettaa julkistalouksille taloudellisia kriteereitä, valvoa kriteereiden toteutumista ja tarvittaessa sanktioida kriteereiden laiminlyönnistä. Nykyisen velkakriisin yhteydessä on yleisesti todettu, että vakaus- ja kasvusopimus on epäonnistunut sen perimmäisessä tehtävässä eli valtiotason velkaantumisen ennaltaehkäisemisessä.

Rahapolitiikka on ylikansallisen ja poliittisesti riippumattoman Euroopan Keskuspankin kontrolloimaa. EKP:n keskeisin tehtävä on kaikkia rahapoliittisia keinoja käyttäen ylläpitää hintavakautta ja kohtuullista inflaatiotasoa. Talouspolitiikka puolestaan on kansallisten parlamenttien päätäntävällässä. Yleiseen, koko euroalueen kattavaan vakauteen ja taloudellisen kasvun edellytyksien luomiseen tarvitaan perinteisten talousoppien mukaan molempia sekä rahapolitiikka että talouspolitiikka. Tällä hetkellä nämä kaksi eri mutta yhtäläillä tärkeää valtion talouteen vaikuttavaa tekijää on eri instituutioiden hallinnassa.

Opinnäytetyön keskeisin tavoite on kohtuullisella ja järkevällä tavalla yksinkertaistaa monimutkaisia talous -ja rahapoliittisia prosesseja tavallisen äänestäjän valvutuneisuuden edistämiseksi ja yleisen tietoisuuden lisäämiseksi.

Opinnäytetyön keskeisin johtopäätös on yksittäisten jäsenmaiden keskinäisen kilpailukyvyntä, joka heikentää euroalueen kokonaisvakautta. Toinen kriittisen tutkielman pohdinnan kohde on yhteisen rahapolitiikan vaikutus euroalueen kokonaistuotantoon.

Janne Jaatinen

Problems in the Stability and Growth Pact

Year	2012	Pages	32
------	------	-------	----

This thesis is a critical essay exploring two issues concerning the Stability and Growth Pact. The first is a study of the influence that the two mutual debt-limits have from an individual member country's point of view. The second issue concerns the relationship between supranational monetary policy and national economic policy.

The Stability and Growth Pact is contract between member countries in the European Union, originally signed in Maastricht in 1992. Its purpose is to maintain economic stability and prevent a negative balance in public finance by encouraging fiscal discipline in member nations. The main tasks of the Stability and Growth Pact are to set limits for public finance, supervise the process and if necessary penalize for default.

The monetary policy is led and controlled by the European Central Bank (ECP), which is an independent and supranational institution. The main task of the ECP is to maintain price stability and reasonable levels of inflation through the resources of monetary policy. In turn, economic policy is controlled nationally and separately by individual member countries. According to modern theories of economics, the most effective way to support economic growth is through the harmonisation of monetary policy and economic policy. At the present time it is extensively reported that the current Stability and Growth Pact has not succeeded.

The main objective of this thesis is to provide a rational and reasonable way to simplify complicated issues for the ordinary citizen and voter.

The thesis draws two conclusions. Firstly, there is friction in competitiveness between individual member countries that weakens competitiveness in Europe as a whole. A second conclusion is to question the European Central Bank's ability to contribute to economic growth from single member country's point of view.

Key words: monetary policy, economic policy, growth

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Pääongelmat	7
1.2	Keskeisimmät käsitteet	7
2	Vakaus -ja kasvusopimus.....	8
2.1	Jäsenmaan rooli	9
2.2	Komission rooli.....	10
2.3	Euroopan Unionin neuvoston rooli	10
2.4	Sanktiointi	11
2.5	Äänestysprosessi.....	11
2.6	Vakaus -ja kasvusopimuksen riskejä	11
3	Velkaantuminen ja kasvu	13
3.1	Julkistalouden hoito	13
3.2	Budjetointi	13
3.3	Velkaantuminen	14
3.4	Julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen.....	15
3.5	Suomen velkaantuminen	17
4	Tavoitteena kasvu.....	17
5	EMU	18
5.2	Eurojärjestelmä	18
6	Euron rooli.....	19
6.2	Case Kreikka	22
7	Euroopan ajautuminen velkakriisiin	22
7.1	Moraalikato ja yhteisvastuuttomuus	22
7.2	Kansalliset intressit ja keskinäisen kilpailukyvyn kitka.....	23
7.3	Fiskaalisen federalismin mahdottomuus	25
7.4	Kilpailukyvyn heikkeneminen	26
7.5	Poliittinen päätöksenteko	28
	Lähteet	30
	Kuviot	32

1 Johdanto

Eurooppalainen yhteistyö on viimeisten vuosikymmenien aikana ottanut suuria askeleita kohti ylikansallista päätöksentekoa. Kunnianhimoisena tavoitteena on parantaa Euroopan vakautta ja kilpailukykyä. Suurin saavutus koettiin 1999, jolloin yhteisvaluutta euro otettiin käyttöön. Talous -ja rahapolitiikan yhtenäistämisen prosessissa ollaan kuitenkin vasta alussa. Prosessin vaikeus ja monimutkaisuus ovat tulleet selkeämmin esiin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, joka johti pankkikriisistä valtioiden velkakriisiin. Yhtenäisiä talouspoliittisia tavoitteita on pyritty kontrolloimaan vakaus -ja kasvusopimuksella, joka asettaa jäsenmaille vaatimuksia julkistalouden vakauden ylläpitämiseksi.

Yhtenäisyysprosessin ja velkakriisin edetessä on luotujen toimintamallien kriittinen tarkastelu lisääntynyt. Perinteisen talousajattelun mukaan rahapolitiikan ja talouspolitiikan tulisi syvässä yhteistyössä luoda vakautta, kasvua ja sitä kautta kansalaisten hyvinvointia. Syvän yhteistyön toimivuutta ja reagointikykyä voidaan mitata eri tavalla, mutta kiistatta tehokkainta on päätöksenteon yhtenäisyys ja johdonmukaisuus. Nykyisessä eurooppalaisessa järjestelmässä yksittäisen jäsenmaan kannalta ongelmallista on päätöksenteon yhtenäisyys. Rahapolitiikkaa koordinoi eri instituutio kuin talouspolitiikkaa.

Nykyisen velkakriisin hoitamista on kritisoitu hitaaksi ja poliittisesti monimutkaiseksi. Useat asiantuntijat ovat jopa esittäneet, että nykyinen velkakriisi on todellisuudessa poliittinen johdajuuden kriisi ja että teoriassa markkinavoimien hallitsemisena nykyinen velkakriisi olisi ratkaistu jo vuosia sitten.

Myös suomalaisesta näkökulmasta poliittinen paine ja eurokriittisyys ovat selvästi lisääntyneet. Suomalainen taloudellinen vakaus on kiistatta eurooppalaista parhaimmista. Mutta ongelmat koskettavat myös ja erityisesti Suomea. Yli puolet Suomen viennistä suuntautuu euro-maihin, joten on selvää, että yleinen eurooppalainen vakaus on meidän suuri intressi.

Eurooppalaisen yhteistyön tavoitteina on muutakin kun talousyhteistyö. Mm. yhteinen ulko -ja turvallisuuspolitiikka, yhtenäinen maatalouspolitiikka, sosiaalipolitiikka ja lainsäädäntö -ja tuomioistuinpolitiikka ovat kaikki osana kokonaisuutta. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan yhteistä rahapolitiikka ja kansallista talouspolitiikkaa. On kuitenkin syytä muistaa, että yhteistyön ulottuvuudet ovat todellisuudessa monisyisempiä, vaikkakin talousasiat ovat kaiken yhteistoiminnan perusedellytyksiä.

Opinnäytetyön tavoitteena on pyrkiä havainnoimaan talouspolitiikan ja rahapolitiikan vaikutuksia yksittäisen valtion toimintaedellytyksiin ja analysoimaan ylikansallisen vastuullisuuden tai vastuuttomuuden vaikutuksia yksittäisen jäsenmaan kilpailukykyyn. Toinen opinnäytetyön

tavoitteista on kohtuullisella ja rationaalisella tavalla yksinkertaistaa monimutkaisia talous -ja rahapolitiittisia toimintamalleja, jotta tavallinen äänestäjä saisi helpommin lisättyä omaa valvutuneisuuttaan.

1.1 Pääongelmat

Opinnäytetyön keskeisin ongelma on pohtia yksittäisiä tekijöitä ja seurauksia, joita vakaus -ja kasvusopimus on aiheuttanut tai ollut aiheuttamatta. Opinnäytetyössä syvennytään EKP:n rahapolitiikan vaikutuksiin yksittäisen jäsenmaan kannalta. Miten yhtenäinen rahapolitiikka ja valuutta voi kohdella eri tavalla yksittäisiä jäsenmaita.

Toinen ongelma on pohtia yksittäisen jäsenmaan kokonaistuotantoa suhteessa muihin jäsenmaitiin. Miten vakaus -ja kasvusopimus tukee yksittäisen jäsenmaan kilpailukykyä ja onko mahdollista, että kansallinen talouspoliittinen päätöksenteko aiheuttaa kitkaa jäsenmaidensa välillä ja sitä kautta heikentää koko euroalueen kilpailukykyä?

Opinnäytetyön perusideologia on se, että rahapolitiikan ja talouspolitiikan tulisi tukea toisiaan jokaisen suhdanteen hetkenä. Tämä on yleisesti hyväksytty käsitys talusteoriassa. Näin ollen on perusteltua syventyä seurauksiin, joita nykyinen järjestelmä tukee; euroalueella talouspolitiikka ja rahapolitiikka ovat toisistaan irrallaan olevia toimijoita.

1.2 Keskeisimmät käsitteet

Opinnäytetyön sisäistämisen kannalta keskeisimmät käsitteet ovat talouspolitiikka (finanssipolitiikka) ja rahapolitiikka ja niiden eron ymmärtäminen. Käsitteet itsessään ovat erittäin laajoja ja vaikeasta lyhyesti kuvailtavissa.

Finanssipolitiikalla tarkoitetaan julkisen vallan päätöksentekoprosessia, jossa päätetään julkistalouden tuloista ja menoista ja niihin liittyvistä kansantaloudellisista asioista, kuten veroista, tulonsiirroista ja julkisista investoinneista. Talouspolitiikan tavoitteena on ylläpitää, kehittää ja kasvattaa kansalaisten hyvinvointia äänestäjien haluamalla tavalla. (valtiovarainministeriö.fi)

Rahapolitiikalla tarkoitetaan keskuspankin toimia, joilla pyritään ylläpitämään hintavakautta eli hallitsemaan inflaatioita. Yleisimmät välineet rahapolitiikassa ovat pyrkimys korkotason hallintaan ja liikkeellä olevan rahan määrän kontrolloiminen. (suomenpankki.fi)

2 Vakaus -ja kasvusopimus

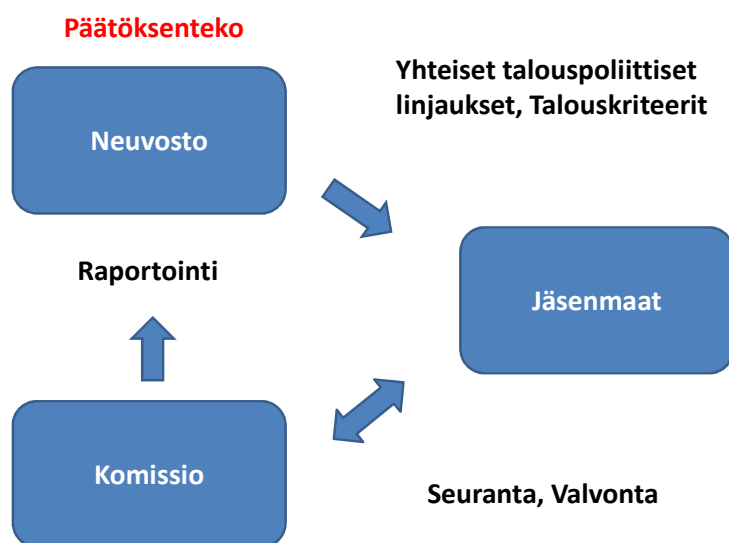
Vakaus -ja kasvusopimus on Euroopan Unionin jäsenvaltioiden hyväksyvä sopimus, jonka tarkoituksena on varmistaa ja ylläpitää jäsenmaiden taloudellista vakautta ja budjettikuria ja yhtenäistää Euroopan Unionin talouspolitiikka ja sitä kautta koko euroalueen uskottavuutta ja kilpailukykyä. Sopimus on osa Unionin talous -ja rahapoliittista linjaa ja tavoitteita. Ensimmäinen vakaus -ja kasvusopimuksen versio on osa EY:n perustamissopimusta (Maastrichtin sopimus 1992), jonka tähtäimenä oli luoda taloudellisen vakauden edellytykset talous -ja rahanliiton kolmanteen vaiheeseen siirryttäessä (euron käyttöönotto 1.1.1999).

Sopimuksen olennainen osa on sen antamat julkistaloudelliset kriteerit, joilla pyritään saavuttamaan yhtenäinen julkistaloudellinen budjettikuri. Sopimus antaa kaksi julkistaloudellista kriteeriä, joista ensimmäinen koskee julkistalouden vuotuista alijäämää. Sopimuksen mukaan julkistalouden vuotuinen alijäämä ei saa ylittää 3 %:a suhteessa vuotuisen bruttokansantuotteeseen. Yli 3 %:n ylijäämää pidetään poikkeuksellisena, ” jos se johtuu epätavallisesta tapahtumasta, joka ei ole kyseisen jäsenvaltion hallittavissa ja jolla on suuri vaikutus julkisyhteisöjen rahoitusasemaan” tai ” jos se johtuu vakavasta taloudellista taantumasta (viitearvon ylittäminen on seurausta BKT:n negatiivisesta vuotuisesta kasvuvauhdista tai pitkään jatkuneen heikon vuosittaisen kasvuvauhdin aikana kertyneestä tuotannonmenetyksestä)”.

Toinen julkistaloudellinen kriteeri on julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen. Sopimuksen mukaan julkinen velka ei saa ylittää 60 %:a vuotuisesta bruttokansantuotteesta. Nämä kaksi kriteeriä ovat keskeisimmät numeraaliset raamit vakaus -ja kasvusopimuksessa. (EYVL C 236, 2.8.1997)

Pohdittaessa kyseisten kriteerien painoarvoa on selvää, että vuotuinen alijäämä on keskeisempi kuin julkinen velka. Perusteluna tälle on se, että julkinen velka on seurausta usean vuoden budjettitasapainosta ja julkisen velan määrän muuttaminen alkaa aina yksittäisen vuoden alijäämän korjaamisesta. Julkisen velan muutos suhteessa bruttokansantuotteeseen on siis seurausta budjettikurin vastuullisesta ylläpitämisestä ja bruttokansantuotteen kehityksestä.

Kuvio 1: Talouskriteereiden valvonta ja päätöksenteko

2.1 Jäsenmaan rooli

Vakaus - ja kasvusopimukseen ovat sitoutuneet kaikki Unionin maat, myös ne maat, jota eivät ole edenneet EMU:n kolmanteen vaiheeseen. Jäsenmaan vastuulla on noudattaa sopimuksen kriteereitä. Jäsenmaat raportoivat vuosittain julkistalouden tilasta komissiolle, jossa selvitetään mm.

- julkisen velan nykytila, tavoitteet, arvioitu kehitys ja myönteisiin toimenpiteisiin tähtäävät toimenpiteet
- keskipitkän aikavälin budjettitasapaino, tavoitteellinen ylijäämäisyys ja siihen tähtäävät toimenpiteet
- 3 vuoden ennuste talouden kehityksestä ja siihen vaikuttavista keskeisimmistä tekijöistä, kuten esim. bkt:n muutos, julkiset investoinnit, työllisyys, inflaatio (Alho, Kaitila & Widgren 2000, 11)

Huomioitavaa on, että sopimuksessa ei määritellä keinoja. Tämä tarkoittaa sitä, että jäsenmailla on edelleen ja sopimuksesta huolimatta itsenäinen talouspolitiikka. Itsenäistä talouspolitiikkaa tukee myös se, että mm. julkisen sektorin koko ja verotus ovat kansallisesti hallittavissa ja vakaus - ja kasvusopimus ei ota niihin kantaa.

Kansallisen talouspolitiikan näkökulmasta vakaus - ja kasvusopimuksen ei tulisi aiheuttaa painetta, sillä kyseessä on oman julkistalouden intressit. Rationaalisesti jokainen valtio haluaa olla taloudellisesti vahva ja kilpailukykyinen, mikä julkistaloudessa tarkoittaa pitkän aikavälin ylijäämäistä budjettitasapainoa ja sen seurauksena maltillista velkaantumista.

2.2 Komission rooli

Euroopan komissio muodostuu jäsenmaidensa komissaareista, joita on 27. Komission on ylikansallinen elin, jonka tehtävänä on ajaa Euroopan Unionin yhteisiä etuja. Komission keskeisin tehtävä vakaus - ja kasvusopimuksessa on jäsenmaiden vakausohjelmien raportoinnin seuranta ja yleinen euroalueen vakauden valvonta. Komissio valvoo julkisyhteisöjen talouskriteereiden toteutumista ja laatii tarvittaessa kertomuksen epäkohdista Euroopan Unionin neuvostolle. Komission siis esittää neuvostolle, onko talouskriteereitä noudatettu vai ei (Alho, 13).

2.3 Euroopan Unionin neuvoston rooli

Neuvosto koostuu jäsenmaidensa ministereistä ja on päättävä ja toimeenpaneva elin. Neuvosto on yhdessä Euroopan parlamentin kanssa ne kaksi elintä, jotka toimeenpanevat lakeja. Neuvosto pyrkii sovittamaan yhteen euroalueen talouspolitiikka, jonka avulla pyritään tukemaan vakaata kasvua ja uskottavaa rahapolitiikkaa. Vakaus - ja kasvusopimuksen kannalta neuvosto on olennaisin tekijä, sillä neuvostossa päätetään sekä yhtenäisen talouspolitiikan suuntaviivoista (talouskriteerit) että yksittäisen jäsenmaan talouspolitiikan toteuttamisen onnistumisesta.

Päätöksenteossa neuvosto ottaa huomioon komission kertomuksen, talous - ja rahoituskomitean lausunnon ja kyseisen jäsenmaan näkökannan. Neuvosto äänestää komission aloitteesta määräenemmistöllä yksittäisen jäsenmaan ylijäämäisyydestä. Jos jäsenmaan todetaan laiminlyöneen yhteisiä julkistalouden kriteereitä, suosittelee neuvosto kyseiselle jäsenmaalle toimenpiteitä julkistalouden vakauttamiseksi. Jäsenmaalla on 6 kuukautta aikaa toteuttaa tarpeelliset vakauttamistoimet neuvoston ja komission tuella. Jos tarvittaviin toimiin ei ole ryhtytty, muuttuvat suositukset vaatimuksiksi. Vaatimusprosessin aikarajaksi on neuvoston asetuksessa määritelty 4kk ja koko prosessin pituudeksi komission kertomuksesta seuraamusmenettelyyn 16kk.

Huomionarvoista on se, että koko prosessin aikana menettely voidaan keskeyttää jos kyseinen jäsenmaa osoittaa toimenpiteillään toimivansa neuvoston antamien suositusten tai vaatimusten mukaisesti. Neuvoston asetuksen mukaiset aikamääreet prosessin pituudesta eivät koske aikaa, jolloin menettely on keskeytetty. Yksittäinen jäsenmaa voi siis hetkellisesti osoittaa toimivansa neuvoston ohjeiden mukaisesti jolloin menettelyprosessi keskeytetään. Tämä tarkoittaa sitä, että todellinen aikajana komission kertomuksesta todellisiin toimenpiteisiin voi olla huomattavasti pidempi kuin 16kk.

2.4 Sanktiointi

Tilanteessa, jossa neuvosto toteaa komission suosituksesta jäsenmaan laiminlyöneen yhteisiä talouskriteereitä, voidaan jäsenmaahan vaikuttaa vaatimalla heitä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin. Tämän lisäksi jäsenmaan lainoituspolitiikka voidaan tarkistaa Euroopan investointipankin kautta ja jäsenmaata voidaan vaatia toimenpiteisiin ennen seuraavaa joukkolainojen liikkeeseen laskua. Viimeisenä keinona neuvostolla on langettaa rahallinen sanktio, joka koostuu ensin korottamasta talletuksesta, joka voidaan myöhemmin muuttaa sakoksi, jos tarvittaviin vakautustoimiin ei ole ryhdytty. Rahallisen sanktion suuruus 0.2-0.5% bruttokansantuotteesta riippuen alijäämän suuruudesta. Talletus ei realisoidu sakoksi jos tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdytty 2 vuoden kuluessa. (Alho, 15-17)

2.5 Äänestysprosessi

Monimutkaista neuvoston toiminnassa on äänestysprosessi. Päätöksentekoon tarvitaan 2/3 määräenemmistö, toisin sanoen yli 1/3 vastustus kaataa esityksen. Neuvostossa äännet ovat painotettuja ja yksittäisen jäsenmaan kohdalla äänestys on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä äänestyksessä äänestetään, että onko tarkastelun kohteena oleva jäsenmaa alijäämäinen poikkeuksettomista syistä (kohta 2). Ensimmäisessä äänestyksessä ovat mukana kaikki Unionin maat, pois lukien tarkastelun kohteena oleva maa. Todettaessa alijäämäiseksi jäsenmaa ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin komission valvonnassa ja neuvoston pakoteprosessin mukaan. Toinen äänestyskerta koskee korottoman talletuksen muuttamisesta sakoksi. Tässä äänestyksessä ovat mukana vain euromaat, pois lukien äänestyksen kohteena oleva maa. (Alho, 19-22)

2.6 Vakaus -ja kasvusopimuksen riskejä

Mielenkiintoista prosessissa on spekulointi äänestämällä. Alho, Kaitila ja Widgren esittivät jo vuonna 2000 riskin siitä, että useat maat ylittävät samanaikaisesti 3% budjettialijäämän, jolloin äänestysprosessissa on umpikuja ja jolloin koko vakaus -ja kasvusopimuksen talouskriteerien uskottavuus kärsisi.

Alho, Kaitila ja Widgren pohtivat myös mahdollisten koalitioiden muodostumista. Koska esityksen kaatumiseen tarvitaan 1/3 äänistä, on mahdollista löytää yhteistyötä tiettyjen maiden välillä niin, ettei ketään rangaista.

Kolmas merkittävä riski nyt ja tulevaisuudessa on päättävän elimen eli neuvoston poliittisuus. Koska prosessi komission kertomuksesta sanktioiden realisointiin voi kestää useita vuosia, voi sillä aikaa myös poliittinen valta tai näkemys vaihtua. Neuvostossa ovat edustettuina kansalli-

set hallitukset, jotka vaihtuvat ja jotka toimivat kansallisten paineiden alaisuudessa. Prosessin käsittelyajan venyessä on hyvin todennäköistä, että jonkin tai useamman äänestävän maan kansallinen hallitus vaihtuu. Koska kansallisten parlamenttien linjat elävät, on EU-tasolla erittäin vaikeata luoda yhtenäistä ja ennen kaikkea pitkän aikavälin yhteistä linjaa.

Sen lisäksi ei voida sulkea pois sitä, että neuvostossa, jossa istuvat jäsenmaiden ministerit, ovat kansalliset intressit merkittävässä roolissa. Tästä voi seurata tilanne, jossa äänestetään ylikansallisen euroalueen edun sijasta kansallisten etujen puolesta. Tähän liittyen on olennaista huomata, että komission rooli prosessissa on vain valvova ja raportoiva, vaikka sen rooli on aidosti ylikansallinen. Varsinaista päätäntävaltaa komissiolla ei ole. Onkin mielestäni aiheellista pohtia, että olisiko komission valtaa syytä lisätä suhteessa poliittiseen neuvostoon? Ylikansallisuuden näkökulmasta komission vallan lisääminen olisi varmasti järkevää, mutta on erittäin epätodennäköistä, että muutos hyväksyttäisiin. Neuvostojohtoisessa päätöksenteossa valta on painotettua ja se painottuu suurten maiden kuten Saksan, Ranskan ja Italian suureen äänimäärään. Komission vallan lisääminen vähentäisi suurten maiden painoarvoa ja muuttaisi poliittisia valtasuhteita merkittävästi siten, että suurten ja voimakkaiden maiden valta-asema heikkenisi sekä taloudellisesti että poliittisesti.

Lisäksi on pohdittava, että onko perusteltua, että tietyssä hetkessä olisi järkevää, että yksittäisen valtion vuotuinen alijäämä olisi suurempi kuin 3%, jos se varat allokoidaan esim. suureen rakennemuutokseen tai investointiin, joka hyödyttäisi kansantaloutta pitkällä aikavälillä, eli miksi valtioilla ei voisi olla täyttä vapautta hoitaa omaa finanssipolitiikkaansa omien vaikutustarpeidensa mukaisesti? (Alho 1997)

3 Velkaantuminen ja kasvu

3.1 Julkistalouden hoito

Matti Tuomala kuvailee kirjassaan *Julkistalous*, julkistalouden roolia. Tuomalan mukaan julkinen sektori säätelee lait ja toimii sekä tuottajana että rahoittajana. Tuomala kuvailee julkisen sektorin tukevan ihmisiä ja yhteisöjä kehdestä hautaan, mm. koulutuksen, terveydenhoidon, liikkumisen ja sosiaalipalveluiden avulla.

Julkistalouden syvintä olemusta ja suhdetta ihmisiin ja yhteisöihin voi esittää myös kysymyksenä. ”Mitä ja missä muodossa nämä maksavat valtiolle ja mitä nämä saavat takaisin valtiolta eri muodoissa palveluina ja tulonsiirtoina?” (Meklin 2002, 15)

Meklin jatkaa yksinkertaistamalla julkistalouden hoidon kolmeen peruspilariin. Tärkeimpänä on tuotanto ja kulutus (hyödykkeet, palvelut ja tarpeet), joka vastaa kysymykseen mitä tuotetaan ja kuinka paljon. Toinen elementti vaihdanta ja raha, joka tukee arvon määrittämistä ja muodostuu kulutuksen ja tuotannon yhteisvaikutuksista. Kolmas elementti on niukkuus ja tehokkuus, jotka itseisarvona vaikuttaa kaikkeen toimintaan ja luonnolliseen päätöksentekoon.

3.2 Budjetointi

Valtion velkaantuminen johtuu tulojen ja menojen pitkäaikaisesta epätasapainosta. Valtion tuloja ovat esim. verotulot ja lainanotto ja menoja mm. tulonsiirrot, valtionavut (kunnat) ja julkishyödykkeet. Tässä kohtaa on syytä mainita suurin ero julkistaloudella ja yksityisellä liiketoiminnalla; valtio tuottaa sekä maksullisia että maksuttomia palveluita, joiden tuottavuutta ei voi aina mitata rahassa toisin kuin yritystoiminnassa. Julkisyhteisön tuottamien palveluiden rahoitus ja niiden kohdentaminen on poliittinen päätös, jolla pystytään kontrolloimaan kansalaisten tulonjakoa. (Meklin 2002, 50-59)

Menojen ja tulojen tasapaino ei ole yksinkertaista. Teoriassa valtion voi esim. verotusta säättämällä kattaa menot. Tämä olisi kuitenkin poliittisesti mahdoton päätös, sillä yleisen länsimaisen käsityksen mukaan verotuksen tulee olla kannustavaa niin yrittäjällekin kuin työntekijälle. Menojakin puolestaan pystytään vähentämään, mutta silloin kärsivät palvelut ja sitä kautta hyvinvointiyhteiskunta. Voidaan todeta, ettei valtion talouden epätasapaino johdu yksistään liian suurista menoista tai liian pienistä tuloista, vaan niiden yhteisestä epäsymmetriasta. Tämäkään ei vielä selitä kaikkea, sillä tasapainon yhtälön tulisi myös olla kasvava; yleisen talousteorian mukaan talouden tulee kasvaa, jotta edes saavutettu elintaso voidaan yllä-

pitää. Viimeisten vuosien ratkaisu Euroopassa, Yhdysvalloissa ja etenkin Euroopan reunavaltioissa on ollut valtion velan lisääminen yhtälön tasapainottamiseksi.

Kansantalous ja julkistalouden hoito ovat erittäin monimutkaisia yhtälöitä, eikä tässä opin- näytetyössä syvennytä niihin. Johdatus julkisen talouden velkaantumiseen on kuitenkin välttämätöntä. Julkistalouteen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten verotus, työmarkkinat, julkisen sektorin koko ja menot, hyödykkeiden ja palveluiden tuottaminen, perusturva jne. Julkistaloudesta päättää Euroopan Unionissa kansalliset parlamentit, jotka tekevät budjetin kehyksen vuositasolla. Olennaisinta vakaus -ja kasvusopimuksen kannalta onkin lopputulos, eli julkistalouden tasapaino sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

3.3 Velkaantuminen

Yksittäisen valtion budjettia seurataan vuosittain. Yksinkertaistettuna voidaan sanoa, että valtion budjetti voi olla joko ylijäämäinen, jolloin valtion menot ovat pienemmät kuin tulot, tai alijäämäinen, jolloin menot ovat suuremmat kuin tulot. Kun valtion budjetti on alijäämäinen, on vaihtoehtoina joko veroratkaisut tai velka, joka on yksi julkistalouden tärkeimmistä kysymyksistä. Kun budjetti on puolestaan ylijäämäinen, voidaan varat investoida tai olemassa olevaa velkaa lyhentää. Alijäämäisyyden vallitessa lainavaihtoehdon painottaminen lisää valtion velkataakkaa, joka pitkällä aikavälillä johtaa velkaantumiseen.

Tuomala on pohtinut velkaantumisen suuruutta, oikeutusta ja velan todellista maksajaa. Hänen mukaansa kaikkea edellä mainittua on erittäin vaikea määritellä. Velan suuruudesta Tuomala huomauttaa, että julkistalouden budjetissa ei oteta huomioon pääomabudjetointia. Ostamalla tai myymällä omaisuutta voidaan hetkellisesti vaikuttaa vuotuisen alijäämään, mutta onko esimerkiksi koulutus sijoitus aineettomaan pääomaan vai kustannus nykyhetkessä? Velan todellista maksajaa on myös vaikea määritellä jo siksi, että velan ajoittumista ja kohdentamista on vaikea kohdentaa tietyille sukupolville. Lisäksi muuttujina ovat mm. ostovoiman muuttuminen, kulutuksen muuttuminen ja verotus. (Tuomala 2009, 292)

Samankaltaisia ajatuksia esittävät myös Korkman, Lassila, Määttänen ja Valkonen julkaisussaan Hyvinvointivaltion rahoitus(2007). Velkaantuminen ei saa olla väline julkisen talouden kestävyysvajeen pitkäjänteiseen hoitamiseen. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on samalla sekä hyvän politiikan kriteeri että erittäin hankalasti arvioitava asia.

3.4 Julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen

Julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen on toinen vakaus -ja kasvusopimuksen talouskriteereistä, joka on suorassa syy-seuraus suhteessa vuotuisen budjettipolitiikkaan.

$$b\Delta = \frac{1}{(1+y)(1+n)} [(i - n - y)b - x]$$

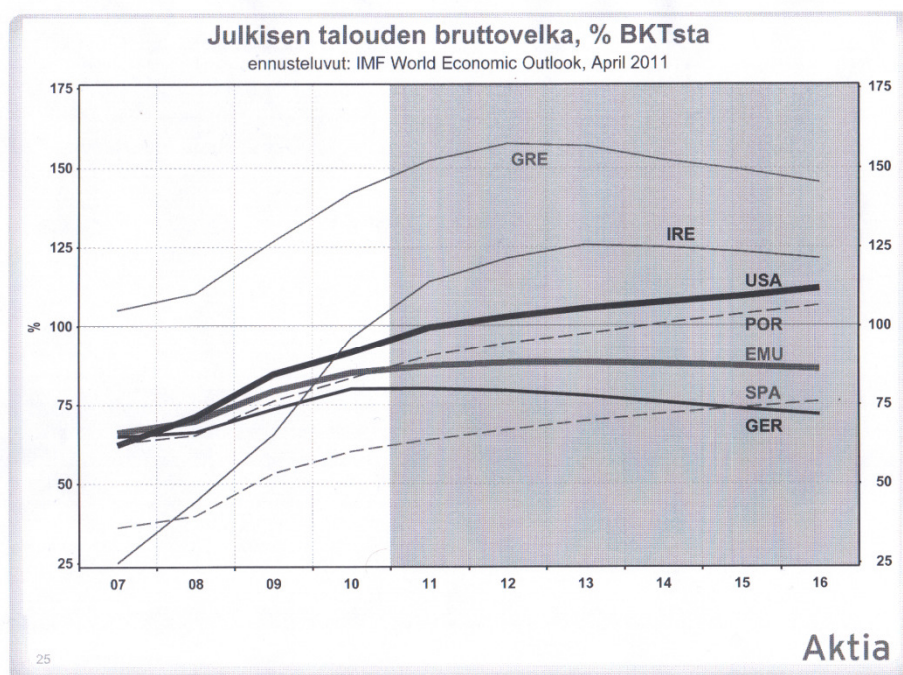
- Δ = kuvaa muutosta
- y = tuotannon kasvuvauhti
- n = inflaatioaste
- i = nimellinen korko
- x = budjettijäämä
- b = julkisen velan suhde BKT:hen

Kuvio 2: Julkisen velan muodostuminen

Perinteisen teorian mukaan bruttokansantuote ja sen muutos lasketaan ynnäämällä yksityinen kulutus, yksityiset investoinnit, julkinen kulutus ja investoinnit ja nettovienti. BKT:n muutos on kasvun mittari. Julkisen velan kehittymistä suhteessa bruttokansantuotteeseen voidaan tarkastella kuvion 2 avulla. Euroopan Unionin ja vakaus -ja kasvusopimuksen kannalta yksittäinen jäsenmaa voi vaikuttaa muutokseen vain tietyiltä osin. Yhteisen valuutan ja ylikansallisen rahapolitiikan vuoksi yksittäisen maan mahdollisuudet vaikuttaa inflaatioon ja korkotasoon ovat rajalliset. Yksittäinen jäsenmaa voi vaikuttaa hieman inflaatioon mm. kansallisilla palkkaratkaisuilla ja verotusratkaisuilla. Korkotasoon puolestaan vaikuttaa yksittäisen jäsenmaan nauttima markkinoiden luottamus ja on sitä kautta seurausta julkistalouden hoidosta. Tuotannon kasvuvauhtiin vaikuttavat mm. investointien määrä, innovaatiot ja varojen oikea ja tehokas suuntaaminen.

Yksittäisen jäsenmaan kannalta olennaisimmat tekijät yhtälössä ja sen muutoksessa ovat bkt:n kasvu ja tuotannon kasvu, eli kasvu yleisesti. Toisin sanoen julkistalouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen ei vähenny ilman kasvua.

Velka ja kasvu ovat vahvasti toisistaan riippuvaisissa. Velalla mahdollistetaan kasvu. Julkisen talouden ylivelkaantumista voidaan osin selittää sillä, ettei velkaraha ole allokoitunut reaali-kasvuun. Teoriassa yhtälön mukaan julkinen velka ei lisäänty jos velka allokoituisi täydellisesti kasvuun. Näin ei käytännössä kuitenkaan voi olla, sillä osa julkistalouden investoinneista ei ole mitattavissa ja osan varoista ei kuuluukaan allokoitua kasvuun. Voidaan kuitenkin todeta, että julkistalouden järjestelmällinen velkaantuminen voi osaltaan kertoa velkarahan tehottomasta käytöstä.

Kuvio 3: Julkisen talouden bruttovelka % BKT:sta (Aktia)

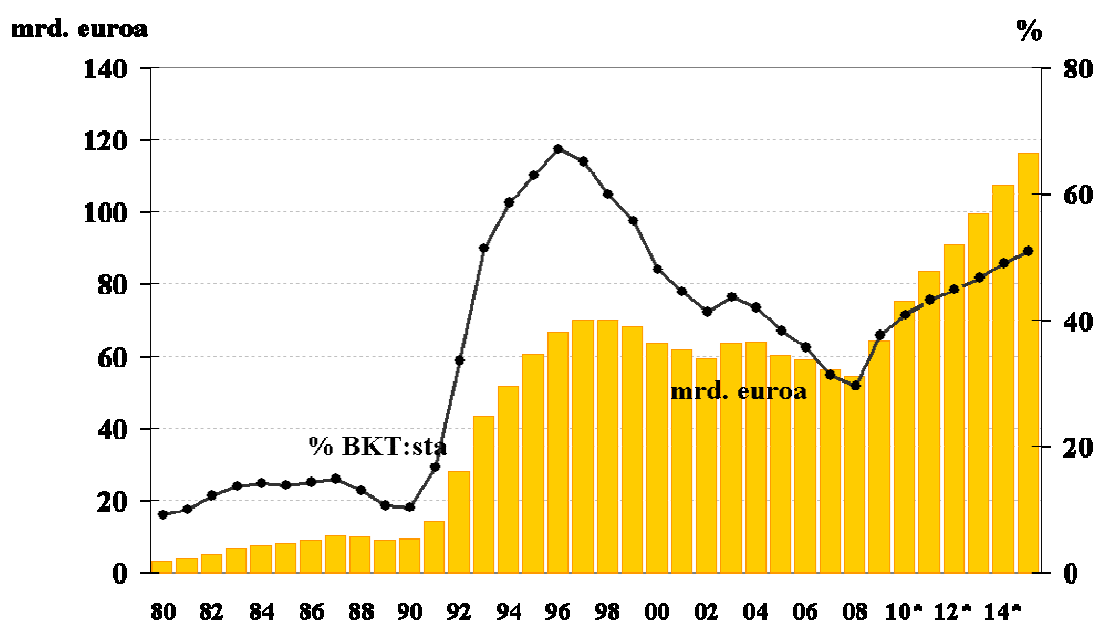
Valtioiden velkaa kuvaa parhaiten bruttovelan osuus vuosittaisesta bruttokansantuotteesta. Kuten kuviosta 1 käy ilmi, on velkaantumisen trendi alkanut jo ennen vuoden 2008 talouskriisiä. Euroopan keskuspankkijärjestelmän perussäännöissä sanotaan, ettei julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen saa ylittää viitearvoa, joka on 60% BKT:stä. Esimerkiksi Kreikan bruttovelka BKT:sta oli yli 100% jo vuonna 2007. Irlanninkin nykyinen tila on huolestuttava, joskin on ennustettu, että velkaantuminen kääntyy laskun vuonna 2013. Espanjan ja Portuga-

lin velkaantumisen trendi on samanlainen; valtiot velkaantuvat hurjaa tahtia ja maat eivät vielä ole esittäneet päätöksiä velkaantumisen lopettamiseksi.

Kaaviosta voidaan päätellä, että tämän hetken suurin uhka on nimenomaan Espanjan ja Portugalin taloudet.

3.5 Suomen velkaantuminen

Kuvio 4: Suomen valtionvelanosuus BKT:sta (valtiovarainministeriö)

Suuressa kuvassa Suomen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on kestävä. Valtiovarainministeriön ennustuksen mukaan valtionvelka % BKT:sta vuonna 2014 on 50%, mikä kestää kansainvälisen vertailun. Suomi ei kuitenkaan ole täysin ole mallimaa, sillä toistaiseksi Suomen valtion budjetti on alijäämäinen ja nykyisten ennustuksen mukaan Suomen valtion budjetti kääntyy ylijäämäiseksi vasta vuonna 2016. (valtiovarainministeriö 2011)

4 Tavoitteena kasvu

Pentti Meklin toteaa kirjassaan Valtiontalouden perusteet, että ”talousajattelussa on siirrytty perinteisestä kameraalisesta kulttuurista tuloskulttuuriin” (2002, 13). Tämän ajattelun voidaan sanoa olevan markkinatalousajattelupohjaista tehokkuusajattelua. Meklin myös selostaa kameraalisen -ja tuloskulttuuriseen ajattelun eroja. Tuloskulttuurissa toiminta ja talous ovat yhdessä, kun puolestaan kameraalisessa kulttuurissa talous ja toiminta nähdään erillisinä (2002, 14).

On järkevää, että julkista hallintoa ja sen varoja hoidetaan tehokkaasti. Se myötäilee niukuuden teoriaa, jolloin olemassa olevista resursseista saadaan enemmän. Se, että julkinen hallinto ja varat ovat mieltäneet tehokkuuden ajattelun, ei kuitenkaan poista tai vastaa perusongelmaan päätöksistä ja vastuusta.

5 EMU

EMU (Economic and Monetary Union) eli Euroopan talous -ja rahaliitto on kolmessa vaiheessa edennyt prosessi, jonka lopputuloksena jo 17 maata on liittynyt euro-valuuttaan. Euroon liittyminen muuttaa yksittäisen jäsenmaan politiikka merkittävästi, sillä itsenäinen rahapolitiikka lakkaa olemasta ja rahapolitiikka hoidetaan ylikansallisesti eurojärjestelmän kautta. Huomioitavaa on, että mm. Iso-Britannia, Ruotsi ja Tanska ovat myös EMU:n jäseniä, vaikka heillä ei ole käytössä yhteistä valuuttaa; kyseiset maat eivät vain ole vieneet kolmivaiheista prosessia viimeiseen vaiheeseen.

5.2 Eurojärjestelmä

Eurojärjestelmään kuuluvat kaikki euron käyttöönottaneet maat, joita tällä hetkellä ovat Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Luxemburg, Malta, Portugali, Ranska, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi ja Viro.

Euroopan keskuspankki (EKP) ja kaikkien EU-maiden kansalliset keskuspankit, myös euroon kuulumattomat EU-maat, muodostavat Euroopan keskuspankkijärjestelmän, joka vastaa rahapolitiikan hoidosta. Eurojärjestelmään kuuluvat EKP ja EU-maat, joilla on valuuttana euro.

Eurojärjestelmän tarkoitus on tehdä euromaiden rahapolitiikasta, kansallisista intresseistä riippumatonta, ylikansallista.

EKPJ:n ylin elin on EKP:n neuvosto, johon kuuluvat EKP: johtokunnan jäsenet ja euroalueen kansallisten keskuspankkien pääjohtajat. EKP:n tärkeimpänä tehtävänä on asettaa rahapolitiikka. EKP mm. määrittää koron, jolla pankit lainaavat rahaa keskuspankilta.

EKPJ:n tehtäviin kuuluu yleisen rahapolitiikan suunnitteleminen ja toteuttaminen, valuuttamarkkinoiden ylläpitäminen, valuuttavarantojen hallussa pitäminen ja erilaisten maksujärjestelmien toimintojen edistäminen. Tiivistetysti voidaan sanoa, että EKPJ:n tärkein tehtävä on ylläpitää yleistä hintatason vakautta ja kohtuullista inflaatioita rahapoliittisin keinoin. Neuvosto on asettanut tavoitteekseen 2 prosentin inflaatiovauhdin keskipitkällä aikavälillä. (Tuhkanen 2006, 70-74)

Merkittävin seikka yksittäisen jäsenmaan kannalta on perusidea, että rahapolitiikka on ylikansallisen eurojärjestelmän hallinnassa mutta itsenäinen talouspolitiikka kansallisessa vallassa. Järjestelmän vaikutuksia kuvataan enemmän kohdassa 7.

Olellainen kysymys on kuitenkin se, että kuinka paljon vaikutusta eurojärjestelmällä on nykyiseen velkaantumiseen? Tiedämme, että perustussopimukseen on kirjattu erilaisia raameja ja sääntöjä, jossa yksittäisen valtiontalouden tulisi pysyä ja joita on myös rikottu. Lisäksi tiedämme, että euron rooli on rahapoliittinen, ei talouspoliittinen. Rahapolitiikan merkitystä kokonaiskuvassa ei voi väheksyä, sillä mm. korot ja inflaatio, joita EKP:n voi osaltaan kontrolloida, ovat merkittävässä roolissa talouskasvun vauhdittamiseksi. On kuitenkin selvää, että yksittäisen valtion velkaantuminen on enemmän talouspoliittisten ratkaisuiden tulos. Yksittäisten valtioiden budjetit ovat järjestäen alijäämäisiä, joten perusongelmasta velkaantumisesta ei voida eurojärjestelmää syyttää.

6 Euron rooli

Tony Cleaver luokittelee yhteisvaluutan hyviä ja huonoja puolia. Positiivisina asioina hän näkee valuuttavaihtojen maksujen poistamisen, hintojen läpinäkyvyyden lisääntymisen ja euroalueen keskinäisen kaupan valuuttariskin poistumisen. Kaikki edellä mainitut ilmiöt lisäävät rajoitetun varallisuuden tehokkaampaa allokoointia. (1997, 150-151)

Negatiivisina asioita ovat yhtenäisen rahapolitiikan tuoma rajallisuus. Yksittäisiltä valtioilta otetaan pois valuuttallinen itsenäisyys ja yksi instrumentti oman taloutensa säätelystä, esim. devalvointi. Valuutta hallinnoidaan yhteisesti, joka ei välttämättä ole hyväksi kaikille maille, johtuen eri maiden erilaisista taloudellisista tilanteista. Cleaverin mukaan euroalue ei ole optimaalinen, sillä euron kustannukset ovat joillekin maille suhteessa suuremmat kuin toisille. Mikrotaloudellinen joustavuus ja valuuttainstrumentin merkityksellisyys ovat joillekin maille tärkeämpiä kuin yhteisvaluutan tuomat edut (1997, 159-162).

Valuuttakursseja tarkasteltaessa tulee aina ottaa huomioon vastavaluutta. Euron arvo ei pelkästään riipu euroalueen taloudellisesta menestyksestä vaan toisaalta myös tarkasteltavan vastavaluutan menestyksestä. Yleisen valuuttateorian mukaan valuuttakurskien keskinäisiin suhteisiin vaikuttaa mm. keskinäinen vaihto, korkotaso ja inflaatio. Pitkällä aikavälillä merkittävin vaikutus on keskinäinen kilpailukyky ja kasvu. Euron arvo ei siis pelkästään riipu omista toimista ja menestyksestä vaan myös vastavaluutan ja sen talousalueen menestyksestä.

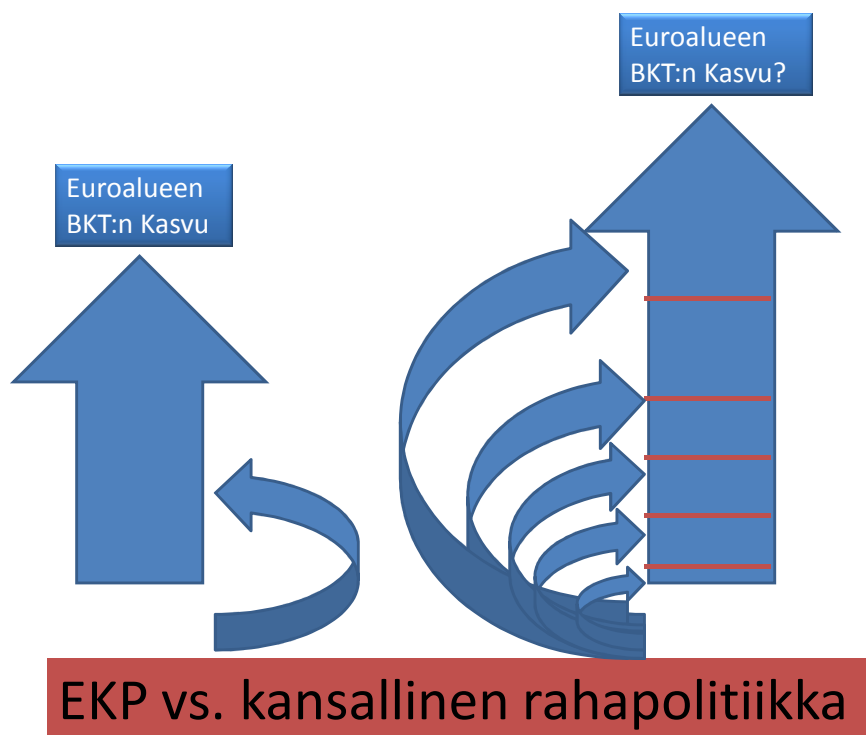
Mielenkiintoista euron roolissa on sen vaikutus jäsenmaihinsa. Jokaisella jäsenmaalla on erilainen vaihtotase ja vaihtotaseen kohdemaat vaihtelevat myös. On selvää, että euro on lisännyt tehokkuutta euroalueen sisäiseen vaihdantaan mm. valuuttariskin ja vertailtavuuden vuoksi. Mutta miten on vaihdanta euroalueen ulkopuolelle?

Kuvio 5: Euron suhde USA dollari (Kauppalehti.fi 3.3.2012)

Tällä hetkellä euron kannalta merkittävin valuutan arvon mittari on euro suhde dollariin, koska dollari on maailman vaihdetuin valuutta. On oletettavaa, että tulevaisuudessa Kiinan yuanin merkitys tulee kasvamaan entisestään.

Valuuttariski itsessään on erittäin merkittävä asia ulkomaankaupalle ja vaihtotaseelle. Riippuen siitä, että miten yksittäisen valtion vaihtotase muodostuu, ylijäämäinen vai alijäämäinen ja kohdevaluutta, on valuuttakurssin merkittävässä roolissa. On tiedossa, että teoriassa pitkän aikavälin vaihtotaseen alijäämäisyys lisää velkaantumista. Mielenkiintoista on, että vuosina 2000 - 2008 euro vahvistui merkittävästi suhteessa dollariin (kuvio 5), joka on euroalueen viennin kannalta kilpailukykyä heikentävä asia. On selvää, että keskitetty rahapolitiikka (EKP) hyödyttää tai heikentää yksittäisiä valtioita eri tavalla suhteessa toisiinsa.

Kuvio 6: Rahapolitiikan vaikutus euroalueen yhteenlaskettuun kasvuun

Hyötyjä ja haittoja voidaan tarkastella eri näkökulmista, mutta jos taloudellista menestymistä mitataan bruttokansantuotteen mittarilla (kuvio 2) niin on syytä kysyä, että edesauttaako keskitetty rahapolitiikka euroalueen yhteenlaskettua kokonaistuotantoa? Tiedämme, että korkotasolla ja inflaation hallinnalla voidaan voimakkaasti vaikuttaa lyhyen aikavälin kilpailukykyyn ja kasvuvauhtiin. Kasvun muodostuminen kuvataan tarkemmin kohdassa !!!!!. Näkökulmassa on ongelmansa, sillä osa euroalueen yksittäisen valtion BKT:n kehityksestä muodostuu sekä valtion sisäisestä kaupankäynnistä että euroalueen sisällä tapahtuvasta kaupankäynnistä, jota keskitetty rahapolitiikka puolestaan tukee.

Jos esimerkiksi kaksi valtiota, A ja B, pyrkivät kasvattamaan omaa hyvinvointiaan eri lähtötilanteissa. Oletetaan, että valtio A on vientipainotteinen ja suurin osa sen BKT:sta tulee viennistä euroalueen ulkopuolelle. Valtio B puolestaan on tuontipainotteinen ja omaa vahvan sisäisen ostovoiman ja kasvun. Maat ovat sopineet keskitetystä rahapolitiikasta, mutta molemmilla on kansalliset intressit rahapolitiikan hoitoon vahvistaakseen omaa talouttaan, toisella kasvun edistäminen ja toisella kasvun jarruttaminen. Onko mahdollista, että konsensuspäätös on sellainen, että se ei hyödytä kumpaakaan tai jopa pahimmassa tapauksessa heikentää molempien maiden itsenäistä kilpailukykyä? Yksinkertaisin skenaario voisi olla, että yksittäisen valtion intresseissä olisi kasvun hidastaminen mutta ylikansallinen rahapolitiikka olisi kasvua tukeva. Yksittäisellä maalla ei olisi rahapoliittisia keinoja esim. korkotason nostoon, vaan val-

tio joutuisi käyttämään kansallisia talouspoliittisia keinoja, jotka eivät välttämättä ole tilanteessa kaikista kustannustehokkaimpia ja voivat vahingoittaa kilpailukykyä pitkällä aikavälillä.

Toinen mahdollinen skenaario on yksittäisen jäsenmaan sisäinen inflaatio suhteessa vallitsevaan euroalueen inflaatiotasoon (Tuhkanen, 74-75). Tällöin yksittäinen valtio joutuu turvautumaan talouspoliittisiin keinoihin kuten palkkatasoon ja verotukseen perinteisin rahapolitiikan sijasta, joka voi myös olla vahingollista.

6.2 Case Kreikka

Julkisessa keskustelussa on puhuttu esim. Kreikan irrottautumisesta Eurosta, oman valuutan käyttöönotosta ja devalvoinnista. Tämän teorian mukaan kyseinen operaatio parantaisi Kreikan kilpailukykyä ja mahdollistaisi isomman kasvun. Kyseinen ajatus on harhaanjohtavaa, sillä Kreikan ongelmat eivät ole maan kilpailukyvyssä, vaan valtiontalouden pitkän ajan epätasapainossa ja velkaantumisessa. Suuret leikkaukset ja veronkiristykset syövät Kreikan kilpailukykyä ja kasvuedellytyksiä. Eurosta poistuminen ei poistaisi Kreikan perusongelmaa, joten on perusteltua kysyä, kumpaa Kreikan poistuminen Eurosta hyödyttäisi, Kreikkaa vai muita Euro-maita? On selvää, että operaatio ei poista Kreikan perusongelmaa. Operaatio voisi kuitenkin hyödyttää euroaluetta. Operatiivisella aikavälillä Kreikan velkakirjat muuttuvat, osittain velkajärjestelyistä osin valuuttakurssista johtuen, arvottomiksi tai arvonmuutos on merkittävä. On myös mielenkiintoista spekuloida Kreikan irrottautumisen vaikutuksesta euron arvoon. Uskon, että pitkällä aikavälillä Kreikan ero vahvistaisi euroa, sillä euroon jäljelle jäävien talouksien kokonaistila olisi yhteen lasketusti parempi kuin Kreikan mukana ollessa.

7 Euroopan ajautuminen velkakriisiin

7.1 Moraalikato ja yhteisvastuuttomuus

Moraalikadolla tarkoitetaan yleisesti toimintatapaa, jossa muiden rahoilla tehdään päätöksiä, joita omilla rahoilla ei tekisi. Euroopan velkakriisissä moraalikadon yksinkertaisin olemus on se, että sijoittajat hinnoittelevat omiin riskipreemioihin mahdollisuuden tuesta, jonka lainan liikkeeseenlaskija saa jos se päätyy maksuongelmiin. Esim. jos tietyllä valtiolla on tietty preemio veloilleen, joka vaikuttaa hintaan/tuottoon, on se todellisuudessa matalampi koska on mahdollista, että maa saa ulkopuolista tukea. Sijoittaja saa siis saman tuoton pienemmällä riskillä, joka puolestaan on positiivinen signaali ja joka lisää sijoittajien halukkuutta lainata rahaa yksittäiselle valtiolle. Tämä kaikki on vastoin Euroopan Unionin yhteisiä pelisääntöjä,

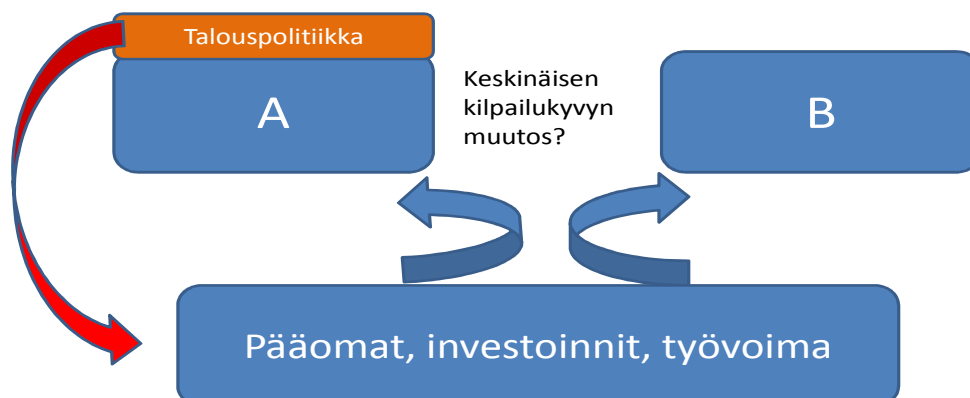
joiden mukaan jokainen maa vastaa omista vastuistaan ja veloistaan. Juridisesti näin on, mutta sääntö on kierretty erilaisten väliaikaisten ja pysyvien kriisirahastojen avulla, jotka mahdollistavat ongelmamaan tukemisen. Lisäksi Euroopan Keskuspankki on suoraan tukenut kriisimaita ostamalla heidän velkakirjojaan eli rahoittamalla niitä. Toiminnalla on mahdollistettu se, että kriisimaita tukeneet tahot eivät ole kärsineet tuottomahdollisuuden edellyttämiä tappioita, vaan väliin on tullut ulkopuolista tukea, joka Euroopan tapauksessa on koneiston kautta veronmaksajien varoja. Tästä on syntynyt ns. moraalikato, joka on vääristänyt kilpailua ja markkinoita.

Velkaantuneisuuden hoitoon on siis käytetty keinoja, jotka vääristävät perinteistä tuotto/riski-teoriaa. Toki on huomioitava se, että vaihtoehtokustannuksena olisi todennäköisesti ollut nopea sekä pankkisektorin että julkisten talouksien romahtaminen, joka sekään ei olisi ollut toivottava. Nykyistä ongelmaa ei kuitenkaan ole luotu vuodessa tai kahdessa vaan nykyiset ongelmat ovat seurausta pitkän aikavälin yhteisvastuuttomuudesta.

7.2 Kansalliset intressit ja keskinäisen kilpailukyvyn kitka

Pentti Meklin toteaa kirjassaan Valtiontalouden perusteet, että ”talousajattelussa on siirrytty perinteisestä kameraalisesta kulttuurista tuloskulttuuriin” (2002, 13). Tämän ajattelun voidaan sanoa olevan markkinatalousajattelupohjaista tehokkuusajattelua. Meklin myös selostaa kameraalisen -ja tuloskulttuuriseen ajattelun eroja. Tuloskulttuurissa toiminta ja talous ovat yhdessä, kun puolestaan kameraalisessa kulttuurissa talous ja toiminta nähdään erillisinä (2002, 14).

On järkevää, että julkista hallintoa ja sen varoja hoidetaan tehokkaasti. Se myötäilee niukuuden teoriaa, jolloin olemassa olevista resursseista saadaan enemmän. Se, että julkinen hallinto ja varat ovat mieltäneet tehokkuuden ajattelun, on hyvä asia. Se on kuitenkin tuonut mukanaan vakavan lieveilmiön, joka on ristiriidassa yhteisen eurooppalaisen talouspolitiikan kanssa.

Kuvio 7: Talouspolitiikan vaikutukset keskinäiseen kilpailukykyyn

Jos vakaus -ja kasvusopimusta tulkitaan siten, että yhtenäisen talouspolitiikan perimmäisenä tarkoituksena on parantaa pitkällä aikavälillä kaikkien siihen sitoutuneiden kilpailukykyä, tulisi operatiiviset toimenpiteet olla sen mukaisia. Tässä on yksi perustavalaatuinen ongelma. Vakaus -ja kasvusopimuksen tavoite on pitkällä aikavälillä ja yksittäisen jäsenmaiden tavoitteet ovat lyhyellä aikavälillä. Korkman, Lassila, Määttänen ja Valkonen ovat todenneet, että ”Globalistuvassa maailmassa on paineita verotuksen keventämiseen”(2007).

Esimerkiksi, jos teoreettisessa tilanteessa vertaillaan kahden eri valtion keskinäistä kilpailukykyä, jossa oletetaan, että molemmilla on julkistalouden elinkaari samalla viivalla ja jossa tilanne on se, että molemmat ovat ylivelkaantumisen kynnyksellä. Helppoimmat yleisesti tunnetut toimenpiteet vakautustoimille ovat veronkiristykset ja julkisten menojen leikkaaminen. Jos vain toinen valtioista ryhtyy tarvittaviin talouskurillisiin toimenpiteisiin, heikkenee sen kilpailukyky lyhyellä aikavälillä, jolloin toinen maa, joka ei ryhtynyt toimenpiteisiin, voi saada hetkellisiä kilpailukyvyllisiä etuja. Tuo hetkellisen kilpailukykyyn paraneminen voi antaa positiivisen sykäyksen, jonka johdosta valtion taloudellinen tasapaino paranee. Samalla talouskurillisia toimenpiteitä tehnyt valtio voi jäädä kehityksestä jälkeen. Yksinkertaisen esimerkin avulla voidaan todeta, että jos vakaus -ja kasvusopimukseen sitoutuneiden maiden yhteinen todellinen tavoite on kaikkien pitkän aikavälin kilpailukykyyn parantaminen, tulisi lyhyen aikavälin kansallisten päätösten olla samankaltaisia ja samanaikaisia. Jos näin ei tapahdu ja jos merkittävä julkistalous tekee ratkaisua kansallisessa ja lyhytaikaisessa näkövinkkelissä, on todennäköistä, että muutkin maat ajavat kansallisia etuja. Kun prosessiin ynnätään vielä

kaikki euromaat, on tuloksena se, että kaikki todelliset päätökset ovat lyhyen aikavälin tähtämällä eli kansallisten intressien mukaisia. Hyvä esimerkki kyseisen prosessin käytännössä, on ajatus yhtenäisestä euroalueen arvopaperiverosta, joka on yksi elementti talouspoliittisessa kokonaisuudessa ja jonka Iso-Britannia syksyllä 2011 tyrmäsi. On hyvin todennäköistä, että arvopaperiveroa ei tule jos kaikki maat eivät siihen sitoudu. Esimerkiksi jos kaikki muut maat paitsi Iso-Britannia ottaisivat veron käyttöön, seuraisi siitä todennäköisesti pääomavirtojen liike euromaista Iso-Britanniaan, joka lyhyellä aikavälillä parantaisi Iso-Britannian kilpailukykyä samalla kun euroalueen kilpailukyky heikkenisi.

On järkevää, että valtiotasolla on siirrytty tehokkuusajatteluun. On normaalia, että kansalliset parlamentit ajavat omia etujaan. Jotta vakaus - ja kasvusopimus voisi toimia, tulisi kansallisten päätöksenteon olla suhteessa muihin euromaihin samankaltaista ja samanaikaista. Jos kaikilla euromailla olisi talouspolitiikassa samankaltaiset ja samanaikaiset suuntaviivat, edellyttäisi se myös valtioiden elinkaaren yhteneväisyyttä. Näin ei kuitenkaan ole. Euroopan valtiot ovat kaikki elinkaareltaan eri vaiheessa, toiset ovat vanhempia kuin toiset, vauraampia kuin toiset. Lisäksi oikeudenmukaisuus, solidaarisuus ja kulttuurierot johdattelevat talouspolitiikan linjoja. Näin ollen on mahdoton ajatus, että euromaat voivat yhdessä tehdä kaikkia yhtäläisesti helpottavia tai satuttavia päätöksiä.

7.3 Fiskaalisen federalismin mahdottomuus

Yleisesti käytetty termi fiskaalinen federalismi tarkoittaa käytännössä talouspolitiikan yhtenäistämistä eli budjettivallan siirtämistä unionitasolle, kansallisen talouspoliittisen päätöksenteon vähenemistä eli kohti liittovaltiota menemistä. Esko Antola kuvaa kirjassaan Raha ilman valtiota (2003) kolme mahdollista tietä kohti lisääntyvää fiskaalista federalismia. Suuren taloudellisen kriisin kautta, jolloin yhtenäistyminen nähtäisiin edellytyksenä kriisin voittamiselle. Toisena vaihtoehtona Antola esittää ”talouspolitiikan koordinaation järjestelmän pettäminen”, jonka tulkitsemisen esim. vakaus - ja kasvusopimuksen toimimattomuudelle ja tehottomuudelle. Kolmas vaihtoehto fiskaaliselle federalismille on olemassa olevan ja toimivan koordinaatiojärjestelmän tehostaminen asteittain. Isoimpana esteenä kehityssuunnalle Antola mainitsee työllisyyden ja sosiaalipolitiikan kysymykset, jotka ovat myös talouspolitiikan piirissä. Näiden kysymysten päätävävallan siirtäminen kansalliselta tasolta teknokraattiselle ylikansalliselle elimelle on poliittinen mahdottomuus.

Nykyinen velkakriisi kattaa kaikki Antolan mahdolliset tiet talouspolitiikan yhtenäistämiseksi. Viimeinen este on kuitenkin pysynyt muuttumattomana, eli kansallisen talouspolitiikan (mm. työllisyyspolitiikka, sosiaalipolitiikka, budjettipolitiikka, veropolitiikka, tulonsiirtopolitiikka) ylikansallistaminen. Mielestäni talouspolitiikan ylikansallistaminen on päinvastoin tullut vieläkin mahdottomammaksi, perusteluna euroalueen valtioidenvälisen luottamuspuolan lisääntymi-

sellä. Asian voi esittää vieläkin yksinkertaisemmin; Voisiko Suomen tai Saksan parlamentti hyväksyä aloitteen, jossa kreikkalaiset ja italialaiset pääsisivät osaksi Suomen tai Saksan kansallista budjetointia?

7.4 Kilpailukyvyn heikkeneminen

Hyytinen ja Rouvinen määrittelevät valtion kilpailukyvyn välineenä korkean ja kasvavan hyvinvoinnin tasoon saavuttamiseksi sekä nykyisille että tuleville kansalaisille (2005, 32-35).

$$\frac{\text{kansantulo}}{\text{kansalaiset}} = \frac{\text{kansantulo}}{\text{työpanos}} \times \frac{\text{työpanos}}{\text{työlliset}} \times \frac{\text{työlliset}}{\text{kansalaiset}}$$

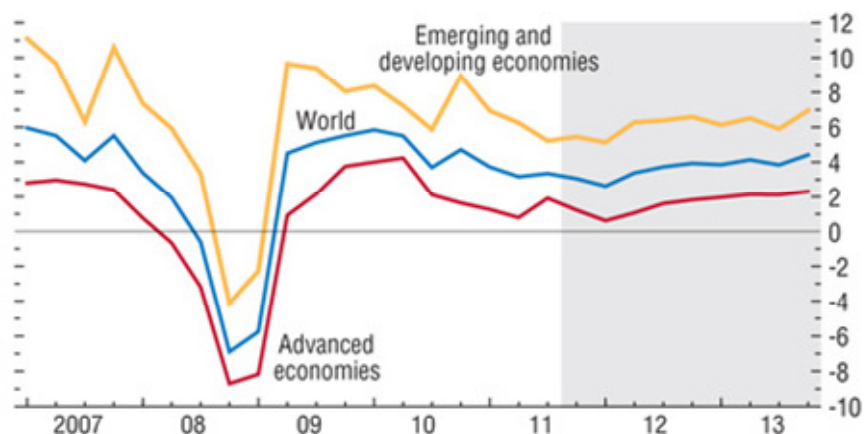
Kuvio 8: Taloudellinen hyvinvointi (2005, 32)

Taloudellinen hyvinvointi on siis suoraan yhteydessä työn määrään, työllisyysasteeseen ja työn tuottavuuteen. Työn tuottavuuden mittarina on yleisesti käytetty jalostusarvon ja työpanoksen suhdetta. Yrityksen luovat suuren osan jalostusarvosta, joten tässä suhteessa yritystoiminnan menestyksellisyys ja kansantaloudellinen hyvinvointi ovat suorassa suhteessa. (2005)

Kasvun lähteitä on kuitenkin mahdotonta yksinkertaistaa ja yleistää. Kasvun lähteet ovat valtiotasolla yksilöllisiä, jotka riippuvat mm. yhteiskunnan elinkaaren vaiheesta, koulutustasosta, luonnonvaroista, maantieteellisestä sijainnista jne. On kuitenkin tiedossa, että eurooppalainen kilpailukyky ja kasvu ovat olleet vaikeuksissa suhteessa kehittyviin maihin ja että trendi tulee jatkumaan.

Figure 1. Global GDP Growth

(Percent; quarter over quarter, annualized)

Source: IMF staff estimates.

Kuvio 9: Maailman kasvu (IMF)

Viimeisen vuosikymmenen aikana on tullut selväksi, että maailmassa on alueita, jotka kasvavat enemmän kuin Eurooppa. Kiina, Intia ja Etelä-Amerikka etupäässä pystyvät tarjoamaan kaupallisille toimijoille, kuten yrityksille enemmän ja varmempaa kasvua. Samalla kun viime vuosina Eurooppa tavoittelee muutaman prosenttiyksikön reaalikasvua, pystyvät kehittyvät markkinat tarjoamaan jopa yli 10% vuotuista kasvua. Kyseinen trendi ei tule muuttumaan ja yleinen konsensusennuste Euroopan kasvuille lähitulevaisuudessa on enintään muutaman prosenttiyksikön verran, samalla kun kehittyvät maat kasvavat useita prosenttiyksiköitä enemmän. Kasvun painopisteiden pysyvä muutos ei sinänsä ole yksittäisen toimijan syytä, vaan seurausta luonnollisista ilmiöistä. Kehittyvien maiden elintason nousu, väestöpaljous joka johtaa loppumattomaan työvoimareserviin, luonnonvarat, koulutuksen lisääntyminen ja vielä toistaiseksi alhainen kustannustaso johtavat väistämättä kasvun uralle. Kyse on valtioiden ja maanosien elinkaaren vaiheesta, jossa Euroopassa vauraus ja hyvinvointi ovat kasvaneet jo siihen pisteeseen, että kasvu hidastuu luonnollisesti. Samaan aikaan kehittyvät maat ovat elinkaarensa alussa, jolloin kasvu on kaikilla sektoreilla mitattuna isompaa.

Potentiaalia ja kasvu houkuttelevat kaupallisia toimijoita, investointeja ja pääomia. Samalla kuin kehittyvät maat tulevat yhä tuottavammiksi, joutuvat kehittyneet maat pohtimaan oman kilpailukyvyyn riittävyyttä. Viitaten kohtaan 7.2 voidaan kysyä, että kuinka paljon Euroopan Unionin jäsenmaiden välinen keskinäinen kilpailu heikentää Euroopan kokonaisuutta suhteessa kehittyviin maihin?

7.5 Poliittinen päätöksenteko

Kuten kohdassa 7.3 esitin, tulisi talouspoliittisen päätöksenteon olla samankaltaista ja samanaikaista. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että päätökset tehtäisiin yhdessä ja keskitetysti. Viime vuodet ovat kuitenkin osoittaneet, että tämä on vain kaunis ajatus. Kasvu - ja vakaussopimuksen kannalta keskitetty päätöksenteko tarkoittaisi todennäköisimmin komission vallan lisäämistä ja neuvoston eli kansallisten parlamenttien vallan riisumista. Tämä vaatisi jokaisen jäsenmaan kansallisen lainsäädännön muuttamista ja prosessissa ensimmäisenä lukkona on kansanvalta. Vaikka suurin osa äänestäjistä ymmärtääkin yhteistyön, keskinäisten kauppasuhteiden ja yhtenäisen talouspolitiikan merkityksen, en usko, että yhdenkään jäsenmaan parlamentti hyväksyisi esitystä.

Tony Cleaver esittää johtopäätöksiä päätöksien syvimmistä olemuksista. Cleaver esittää kaksi ääripäätä päätöksenteolle. ”Central control”-mallissa kaikki merkittävät päätökset tehdään keskitetysti. Päätöksentekijä voi saada valtansa perimällä, vaaleilla, osoittamalla tai kaappaamalla. Kyseisiä tapoja ilmenee kaikkialla, niin demokratiassa kuin ääri-monarkiassakin. Keskitetystä kontrollista ääriesimerkkinä Cleaver mainitsee vanhan Neuvostoliiton.

Toinen ääripää Cleaverin mukaan on ”consumer sovereignty”, jossa päätökset tehdään täydellisessä markkinataloudessa. Hänen mukaansa täydellinen markkinatalous on mahdollista teoriassa vain kehitysmaassa, jossa vallitsee dualismi ja jossa suurten rikkauksien rinnalla on suurta köyhyyttä. (Cleaver 1997, 10-12)

Voidaan sanoa, että Euroopassa vallitsee rajoitettu markkinatalous. Kaupankäynti ja pääomien liikkeet ovat teoriassa vapaita, mutta esimerkiksi verotus ja tulonsiirrot ovat merkki ”central control”-mallista.

Cleaver vertailee vapaan markkinatalouden ja jyrkän julkisen kontrollin toimivuutta ja ongelmia. Hänen mielestään molemmissa on sekä hyvät että huonot puolet ja paras malli tulee ”sekoituksesta”. Cleaver ei esitä, mikä olisi oikea sekoituksen suhde, vaan toteaa, että sekoituksen suhteen tulisi muuttua samassa suhteessa muiden muutoksien kanssa. Cleaver kysyy kuitenkin järkevästi: Voiko kumpikaan, yksityinen taloudellinen instituutti tai julkinen valta, sijoittaa kansan varoja viisaasti? (1997, 26)

Cleaverin ajatukset ovat erittäin ajankohtaisia. Uuden ulottuvuuden Euroopan Unionissa tuo keskitetty rahapolitiikka ja kansallinen talouspolitiikka. Toisessa ääripäässä kaikki päätöksenteko, niin rahapolitiikka kuin talouspolitiikkakin, on kansallisten parlamenttien hallinnassa. Toisessa ääripäässä kaikki päätöksenteko on keskitetty ylikansallisesti. Tällä hetkellä Euroopassa talousasioissa ollaan ”sekoituksessa”.

Tässä on yksi suurimmista ongelmista Euroopassa. Miten on mahdollista löytää yhteistä tuottovaatimusta eri maiden ja kulttuurien välillä jos kerta yhteisymmärrys eri maiden sisällä yhteiskuntaluokissa on jo vaikeaa? Jos yksittäisille Euroopan unionin jäsenmaalle määrätään keskitetysti esimerkiksi verotuksesta, on ongelma valmis. Ajatus yhtenäisestä, samankaltaisesta ja solidaarisesta Euroopasta on viehättävä ajatus, mutta ei käytännössä toimi. Perusteluni on juuri keskitetysti hallinnoitavien varojen tuottovaatimuksesta, joka on jokaisella valtiolla eri, koska yksikään valtio ei ole kansantaloudellisesti samassa tilassa. Solidaarisuuden tulee olla järkevää, verotus ja tulonsiirrot tulee olla kannattavia ja suhteessa kunkin valtion taloudelliseen tilanteeseen.

Näin ollen uskon, että kansallisten parlamenttien vastuu ja valta säilyy entisellään ja kasvu- ja vakaussopimus jatkuu väljästi tulkittavana ja merkityksettömänä.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Alho, K. 1997. Kansantaloudellinen aikakausikirja - vakaussopimus ja finanssipolitiikka EMU:ssa. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.

Alho, K., Kaitila, V. & Widgren, M. 2000. Finanssipoliittinen järjestelmä talous- ja rahaliitossa. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.

Antola, E. 2003. Raha ilman valtiota?. Turku: Kirja-Aurora.

Cleaver, T. 1997. Understanding the world economy. Third Edition. USA, Canada: Routledge

Hyytinen, A. & Rouvinen, P. 2005. Mistä talouskasvu syntyy?. Helsinki: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos

Korkman, S., Lassila, J., Määttä, N. & Valkonen, T. 2007. Hyvinvointivaltion rahoitus - riittävätkö rahat, kuka maksaa?. Helsinki: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos.

Meklin, P. 2002. Valtiontalouden perusteet. 4. painos. Helsinki: HAUS, Hallinnon kehittämiskeskus.

Tuhkanen, J. 2006. Korkokäsikirja sijoittajalle ja lainanottajalle. Helsinki: Edita.

Tuomala, M. 2009. Julkistalous. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Tyrväinen, T. 2011. Makroaamu - Maailmantalous kriisistä kriisiin: Quo Vadis?. Helsinki: Aktia.

Sähköiset lähteet:

Eurooppa-neuvoston päätöslauselma vakaus- ja kasvusopimuksesta - Amsterdam. Viitattu 10.1.2012.

http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/l25021_fi.htm

IMF. 2012. Global GDB Growth. Viitattu 20.3.2012.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/01/index.htm>

Kauppalehti. 2012. Euron suhde dollariin. Viitattu 20.3.2012.

<http://www.kauppalehti.fi/5/i/porssi/valuutat/valuutta.jsp?curid=USD>

Suomen Pankki. 2012. Rahapolitiikka. Viitattu 23.3.2012.

<http://www.suomenpankki.fi/fi/rahopolitiikka/Pages/default.aspx>

Valtiovarainministeriö. 2012. Finanssipolitiikka. Viitattu 28.3.2012.

http://www.vm.fi/vm/fi/09_valtiontalous/05_finanssipolitiikka/index.jsp

Valtionvarainministeriö. 2011. Kuviot ja tilastot, budjetti. Viitattu 11.12.2011.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/04_kuviot_ja_tilastot/03_budjetti/01_valtionvelka/name.jsp

Kuviot

Kuvio 1: Talouskriteereiden valvonta ja päätöksenteko	9
Kuvio 2: Julkisen velan muodostuminen	15
Kuvio 3: Julkisen talouden bruttovelka % BKT:sta (Aktia)	16
Kuvio 4: Suomen valtionvelanosuus BKT:sta (valtiovarainministeriö)	17
Kuvio 5: Euron suhde USA dollari (Kauppalehti.fi 3.3.2012)	20
Kuvio 6: Rahapolitiikan vaikutus euroalueen yhteenlaskettuun kasvuun	21
Kuvio 7: Talouspolitiikan vaikutukset keskinäiseen kilpailukykyyn	24
Kuvio 8: Taloudellinen hyvinvointi (2005, 32)	26
Kuvio 9: Maailman kasvu (IMF).....	27

